

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ТЕОРЕТИЧНОЇ І ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
З ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ»
(для аспірантів філософського факультету)

Харків 2016

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра теоретичної і практичної філософії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

“ _____ ” _____ 20__ р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теорія і практика філософської освіти

Спеціальність:
033 – Філософія

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету “ 22” квітня 2016 року, протокол № 9.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: **Корабльова Надія Степанівна**, доктор філософських наук, професор, професор кафедри теоретичної і практичної філософії

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії
Протокол від “31” березня 2016 року, № 10

Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії

Карпенко І. В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету
Протокол від “20” квітня 2016 року № 8.

Голова методичної комісії філософського факультету

Голіков С. О. _____

(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ**” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки доктор філософії спеціальності: 033 – Філософія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення аспірантів-філософів з теоретичними принципами та методичними навичками викладання філософії та інших філософських дисциплін у вищих навчальних закладах, дати комплексне уявлення про сучасну гуманітарну перспективу у викладанні філософії, визначити цілі освіти і виховання, зміст навчання, його методи і форми.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є: сформувати методологічний інструментарій аналізу класичних текстів; виявити типові риси парадигми філософування, знати специфіку аналізу філософської думки; мати навички викладання філософії та створення лекційного курсу за дисципліни «Філософія» та інших філософських дисциплін. Оскільки ніяка система не може бути рекомендована як система постійна, тому рекомендований досвід викладання – лише схема для розмірковування і стимул для включення власних інтуїцій у підгрунття заданого конспекту чи підручника, які призначені для авторського та самостійного опрацювання. Змістовне наповнення лекцій і семінарів та тематика окремих лекційних курсів може змінюватися у відповідності з навчальними програмами і бачення їх автором, взаємодії зі студентами.

1.3. Кількість кредитів: 3 кредити.

1.4. Загальна кількість годин – 90 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Вид кінцевого контролю (залік)	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
6-й	7-й
Семестр	
11-й	13-й
Лекції	
10 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
8 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
72 год.	72 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання: залік.

2. Тематичний план навчальної дисципліни.

Розділ 1 . Сучасна освіта як гравець на ринку праці, роль філософської компетентності у цьому процесі.

Тема 1. Філософія як успішний проект в системі освіти XXI століття.

Викладання як професійна діяльність, її екзистенційний смисл. Викладання як навчання інших. Об'єктивна мета викладання - оволодіння слухачем певним об'ємом знань тієї дисципліни, якій студент навчається, і вміння ці знання використовувати. Можливість привнесення суб'єктивних намірів, які ставить викладач. Внутрішня орієнтація викладача на успіх - необхідна (але не достатня) умова успіху викладання. Успіх як досягнення об'єктивної і суб'єктивної мети. Знання як продукт на сучасному інформаційному ринку, людина – людський чинник і товар на ринку праці. Сучасна освіта – індустрія фахівців, які функціонують в режимі споживання і затребуваності, філософія здатна цьому протистояти через особистісний розвиток, «якісне наповнення» фахівця, світоглядною позицією. Філософія – не навчальна дисципліна, а живе знання, яке не є набором готових схем і «постулатів», які можна перенести з однієї голови в іншу і користатись при потребі, а це життєво важливе знання осягнення себе і світу, яке вчить відповідати на «вічні» проблеми і запити сучасності (С. Б. Кримський). Філософія – це засіб підтримки універсального смислу

людського буття і існування, тому герменевтична позиція у розгляді судьбоносних проблем для особи і спільнот є вагомим аргументом на користь філософських компетентностей. Викладання філософії як цілісний процес; основні принципи відбору і викладу матеріалу в курсі філософії. Єдність історичного та логічного як базовий принцип конструювання освітньо-філософського простору; «культурна діалогіка»; антропологічний принцип проблематизації матеріалу.

Метод планомірного (поетапного) формування розумових зусиль, понять, образів (школа П. Я. Гальперіна), можливості і обмеження його застосування у вузівському викладанні філософії; перетворення учнівства на співтворчість; принцип толерантності, інтелектуальної свободи студента. Естетичне наповнення освітнього простору в процесі викладання філософії. М. К. Мамардашвілі про «радість мислення». Художній і філософський текст у філософській просвіті. Образна і емоційна насиченість освітньо-філософського простору.

Тема 2. Об'єктивне і суб'єктивне у викладацькій діяльності. Складові викладацького процесу.

Ідеалізована модель викладання і фактичні емпіричні обставини. Проблеми викладання різняться між собою, тому важливими складовими є умови успіху реальної діяльності викладача, осмислення успішного і неуспішного досвідів. Характеристика складових ідеалізованої моделі і тих вимог (методичних і психолого-педагогічних), які визначаються нею. 1. *Студент* – не об'єкт: необхідно відноситися до студента як суб'єкта загального процесу і максимально активізувати його діяльність, не перешкоджаючи, а сприяючи цьому. 2. *Викладач* – не передавач чужих знань, а суб'єкт, тобто вільна творча особистість, яка задає мету, формує масив пропонованих знань, обирає методи викладання. *Друга* методична рекомендація: ставити розумні цілі з врахуванням об'єктивних умов навчання студентів. Те знання, яке проголошує викладач повинне бути його переконанням, перероблене так, щоб процес викладання йшов ніби-то «від себе». 3. *Третя методична рекомендація*: давай студенту тільки те, чим оволодів професійно, обирай методи і засоби, які відповідають твоїм інтересам і можливостям. 4. *Комунікативно-інформаційна складова*. Передача знань і вмінь користуватися ними – зміст цієї складової. Необхідність враховувати вимоги, які зумовлені закономірностями передачі і сприйняття інформації. Інформація повинна бути релевантною. Поняття релевантності інформації, аспекти і умови релевантності. Проблема зворотного зв'язку. Форми і методи, які забезпечують зворотний зв'язок: дати можливість студентам вільно ставити запитання, стимулювання їх до цього, проводити опитування різними способами (перевіркові питання, короткі письмові роботи і таке інше). Відбір і організація матеріалу у відповідності з об'єктивною метою і суб'єктивними цілями, з врахуванням такого чинника, як тимчасові можливості студента займатися своєю дисципліною. Процес викладання – це процес спілкування, в якому сторони впливають

емоційно-психологічно і морально одна на одну. Вплив сприйняття студентом особистісних характеристик викладача на відношення до тієї дисципліни, яку він викладає. Необхідність випрацювання вміння бачити себе очима студентів і вміння коригувати свою поведінку у випадку необхідності.

Тема 3. Викладання філософії як вид професійної діяльності. Гуманітаризація освіти і викладання філософії.

Викладання філософії у вищій школі: історичний екскурс, сучасний стан, перспективи; соціальна обумовленість процесу філософської просвіти. Педагогіка, дидактика, методика, види методик: стихійна і свідомо, практична і теоретична, загальна і часткова методики. основне завдання курсу, теоретичний і практичний рівні оволодіння методикою викладання.

Історичний досвід викладання філософії: І. Кант про філософію як «науку про останні цілі людського розуму» і про особливості навчання філософії. Г.В.Ф. Гегель про викладання філософії в гімназіях і університетах. М. К. Мамардашвілі про викладання філософії як «подолання мисленнєвої неосвітченості». Вузівський досвід з цієї проблеми.

Гуманізація соціуму як умова сталого функціонування і розвитку сучасної цивілізації. Філософська освіта як цінність і цінність освіти; ідея «випереджальної освіти». Всесвітні філософські конгреси про роль філософії у вихованні людства. Сучасний стан українського суспільства і необхідність гуманітаризації вітчизняної системи вищої освіти; зміст, цілі і завдання гуманітаризації освіти. Роль і значення вузівського курсу філософії в процесі гуманітаризації освіти. Екстенсивний і інтенсивний підходи до викладання філософії; викладання філософії як формування філософської культури спеціаліста і громадянина.

Розділ 2. Проблемне поле і зміст курсу «Методика викладання філософії».
Основні методи викладання філософії у вузі.

Тема 1. Методика підготовки та проведення лекцій з філософії.

Лекція як необхідна і найважливіша форма учбового процесу у вищій школі; особливості лекції як виду учбової роботи, її евристичне і виховне значення. Підготовка до лекції; основні етапи підготовки і їх зміст: збір матеріалу, розробка плану лекції, відбір матеріалу, складання конспекту лекції чи інших робочих записів викладачем.

Виклад лекції; лекція як система роботи викладача – носія філософської культури; логіка і структура лекції. Лекція як монолог; ораторське мистецтво лектора. Лекція як спілкування: врахування специфіки студентської аудиторії, контакт з аудиторією, подолання дистанції відчуження, засоби утримання і активізації уваги. Лекція як творчість викладача. Загальна і часткова методики

лекційного курсу з філософії; місце і значення кожної теми у вивченні курсу в цілому. Види лекцій і їх особливості.

Тема 2. Семінар з філософії, його мета, організація та ефективність, роль самостійної роботи студентів.

Місце і роль семінара в учбовому процесі; співвідношення лекцій і семінарів з філософії; функції семінару з філософії. Підготовка до проведення семінару: складання плану, підбір рекомендованої літератури, розробка методичних вказівок для студентів.

Можливі форми проведення семінарів: розгорнута бесіда, повідомлення, доповіді, реферати студентів і їх обговорення, теоретична конференція, письмові (контрольні) роботи; плюси і мінуси цих форм.

Ведення семінару: вступне і заключне слово викладача, коментарі і оцінки виступів студентів; врахування специфіки студентської групи. Найбільш розповсюджені помилки при веденні семінару. Методичні прийоми активізації роботи студентів на семінарському занятті.

Види самостійної роботи: читання оригінальних філософських текстів, підготовка до семінарських занять, написання рефератів, виступи з доповідями на студентських наукових конференціях тощо. Значення філософського тексту у викладанні філософії; ініціювання роботи студента з оригінальними філософськими текстами. Аналіз джерел з філософії, які є у бібліотеці вузу.

Консультація як форма допомоги студентам у самостійній роботі. Види консультацій, їх особливості: вступні, поточні, підсумкові консультації. Специфіка індивідуальних консультацій; роль неформального спілкування викладача зі студентом в процесі активізації його творчої самостійної роботи.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	П	лаб.	інд.	с. р.		Л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Сучасна освіта як гравець на ринку праці, роль філософської компетентності у цьому процесі.												
<i>Тема 1. Філософія як успішний проект в системі освіти XXI</i>	19	2	2			15	19	2	2			15

<i>століття.</i>	19	2	2			15	19	2	2			15
<i>Тема2. Об'єктивне і суб'єктивне викладацькій діяльності. Складові викладацького процесу.</i>												
<i>Тема3. Викладання філософії як вид професійної діяльності. Гуманітаризація освіти і викладання філософії.</i>	18	2				14	18	2				14
<i>Разом за розділом 1</i>	56	6	6			44	56	6	6			44
Розділ 2. Проблемне поле і зміст курсу «Методика викладання філософії». Основні методи викладання філософії у вузі.												
<i>Тема 1. Методика підготовки та проведення лекцій з філософії.</i>	18	2	2			14	18	2	2			14
<i>Тема 2. Семінар з філософії, його мета, організація та ефективність, роль самостійної роботи студентів.</i>	18	2	2			14	18	2	2			14
<i>Разом за розділом 2</i>	36	4	4			28	36	4	4			28
<i>Усього годин</i>	90	10	8			72	90	10	8			72

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<i>Тема1. Філософія як успішний проект в системі освіти XXI століття.</i>	2
	<i>Тема2. Об'єктивне і суб'єктивне у викладацькій діяльності. Складові викладацького процесу.</i>	2
2	<i>Тема3. Викладання філософії як вид професійної діяльності. Гуманітаризація освіти і викладання філософії.</i>	2
	<i>Тема4. Проблемне поле і зміст курсу «Методика викладання філософії». Основні методи викладання філософії у вузі.</i>	2
	Разом	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет, структура та завдання курсу.	4
2	Тема 2. Навчальні плани і державні стандарти як концепція і закон філософської освіти.	4
	Тема 3. Тенденції підвищення якості учбового процесу.	4
	Тема 4. Комп'ютеризація та інформатизація як чинники інтенсифікації учбового процесу.	4
	Тема 5. Дистанційне навчання.	4
	Тема 6. Тестовий підхід і творча діяльність у формуванні креативного мислення.	4
	Тема7. Викладання філософії як вид професійної діяльності.	
	Тема8. Гуманітаризація освіти і викладання філософії.	
	Тема9. Проблемне поле і зміст курсу «Методика викладання філософії». Основні методи викладання філософії у вузі.	

6. Методи контролю: залік

7. Схема нарахування балів

Поточний контроль за самостійною роботою	Робота на семінарських	Підсумковий семестровий	
--	------------------------	-------------------------	--

										заняттях	контроль (залік)	Сума		
Модуль 1				Модуль 2								20	35	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9						
5	5	5	5	5	5	5	5	5	45					
Тестові завдання, презентації, реферати, мікроконтрольні роботи														

Примітка. Отримання протягом семестру 40 балів є необхідною умовою допуску студента до підсумкового семестрового контролю.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	Незадовільно	не зараховано

1. Рекомендоване методичне забезпечення

1. Емельянов В.В., Никитин П.С. Философская культура молодого специалиста. - М.: Высш. шк., - 1987.
2. Ерастов М.П. Методика самостоятельной работы. - М., -1985.
3. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. - К., - 1996.

Базова література

1. И. Кант. Логика. Пособие к лекциям. III. Понятие философии вообще.
2. И. Кант. Ответ на вопрос: что такое просвещение?
3. Г.В.Ф. Гегель. О преподавании философии в университетах.
4. Г.В.Ф. Гегель. О преподавании философии в гимназиях.
5. Э.В. Ильенков. Философия и культура. Разд. 1: У истоков мысли. Разд. 5: Что же такое личность?
6. Библиер В.С. Итоги и замыслы (конспект философской логики культуры) // Вопросы философии. - 1993. - № 5.
7. Гегель Г.В.Ф. О преподавании философии в университетах // Работы разных лет: В 2 т. М.: Мысль, - 1972, - Т. 1.

8. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века. (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций). - М.: Совершенство, -1998.
9. Гойхман. О.Я., Надеена Т.М. Речевая коммуникация. – М., - 2003.
10. Ерастов М.П. Методика самостоятельной работы. – М., 1985.
11. Ильенков Э.В. Философия и культура. М.: Политиздат, 1991.
12. Интенсификация творческой деятельности студентов / Науч. ред.: проф. В.И. Андреев, проф. Г. Мельхорн. Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1990.
13. История философии: Методы исследования. Концептуальные альтернативы. Опыт преподавания: Докл. и сообщ. междунар. конф., Москва, 8 – 9 дек. 1995 г. / Отв. ред. В.П. Филатов / М.: Изд. центр РГГУ, - 1996.
14. Ишкова Л.В. Структурно-интегративная методология образования. - Новокузнецк: Изд-во ИПК, - 2000.
15. Какая философия нам нужна?: Размышления о философии и духовных проблемах нашего общества (Сост. Ю.Н. Солонин). - Л.: Лениздат, - 1990.
16. Кувакин В.А. Что такое философия? – М., 1989.
17. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. – К.,1996.
18. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию. – М., 1990.
19. Мамардашвили М.К. Проблема сознания и философское призвание // Вопросы философии. – 1988, - № 8.
20. Методика преподавания философии: проблемы перестройки. - М., - 1991.
21. Михайлов Ф.Т. Об образовании. Образование философа // Избранное. - М.: Индрик, - 2001.
22. Сагатовский В.Н. Вселенная философа. – М., 1972.
23. Саймон Брайан. Общество и образование. – М.,1989.
24. Семинарские занятия по философии. – М., 1991.
25. Сочень Т.С. Личная педагогическая система преподавания. – М., 1978.
26. Эсаулов А.Ф. Активизация учебно-познавательной деятельности студентов. – М., 2000.

Допоміжна література

1. О философии, философском факультете и философах (интервью с деканом философского факультета МГУ В.В. Мироновым // Вопросы философии. - 2002. - № 5.
2. Проблемы преподавания философии в высшей школе: Материалы всерос. конф., 13 – 15 марта 1996 г. М.: РФО, - 1996.
3. Путь в философию. Антология. - М.: ПЕР СЭ; СПб.: Университетская книга, - 2001.
4. Сагатовский В.Н. Вселенная философа. - М., - 1972.
5. Семинарские занятия по философии., - М., - 1991.
6. Силбер Джон Р. Философия и будущее образования // Вестник РФО. - 2001. - № 2.
7. Смолкин А.М. Методы активного обучения. - М., - 1991.
8. Сочень Т.С. Личная педагогическая система преподавания. - М., - 1978.
9. Теоретические основы непрерывного образования. - М., - 1978.
10. Терентьева Л.Н. Философские семинары. - Одесса., - 1992.

11. Философия в высшей школе // Вестник РФО. – 1999, - № 4.
12. Философия в образовательном пространстве классического университета / Под. ред. проф. В.Б. Устьянцева. - Саратов: Приволжское книжное издательство, - 2001.
13. Философия преподавания философии: Материалы и тез. докл. Всерос. науч.-практ. конф. Калуга, 21 – 23 сент. 2000 г. / А.Н. Чумаков и др. - Калуга: Эйдос, - 2000.
14. Формирование творческого мышления в процессе преподавания философии. – М. - 1972
15. Формирование учебной деятельности студентов. - М. 1989.
16. Чекаль Л.А., Черний А.М. Філософський практикум.- К. 1998
17. Эсаулов А.Ф. Активизация учебно-познавательной деятельности студентов. - М. 1979

Інформаційні ресурси

1. http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/courses/rob-pr/RobProgMetodika_mag_rudenko.htm
2. Філософія освіти (Philosophy of education). Університетські студії (University studies). Адреса сайту: www.philosopheducation.com/index.php/en/